

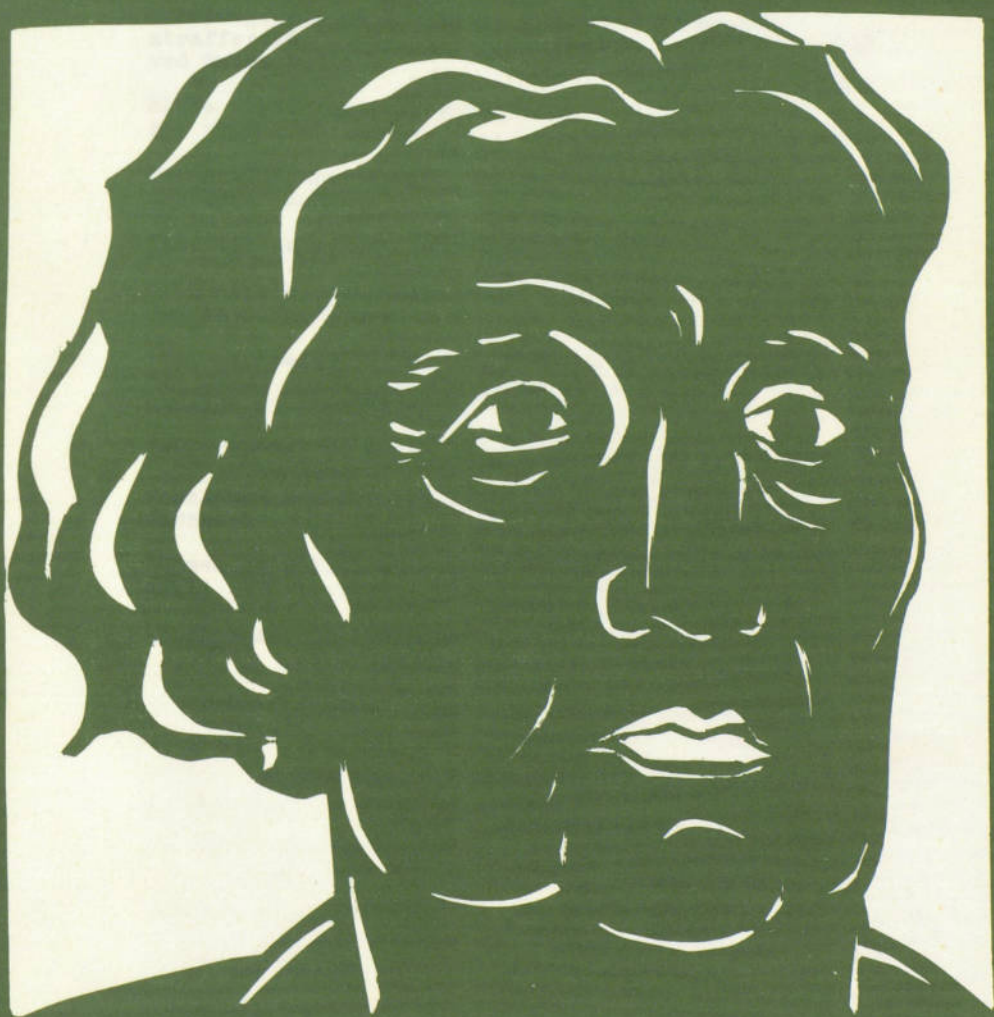
NYTT OM

FRA NAVFs SEKRETARIAT
FOR KVINNEFORSKNING

NR. 2 JANUAR 1978

KVINNEFORSKNING

Nytt om kvinneforskning kommer med 4-5 nr. i året. Bidrag og kommentarer sendes til NAVFs sekretariat for kvinneforskning, Munthesgt. 29 - Oslo 2. Telefon (02) 56 52 90

<u>Innhold</u>	<u>Side</u>
Kvinnerns levekår og livsløp - et forskningsprogram	1
"Det skjulte martyrium". Omkring synliggjøring av brutalitet mot kvinner i hjemmet	4
ved Karin Sophie Steen og Hjørdis Fodstad.	
Arbeidsgruppa på Institutt for kriminologi og strafferett	14
ved Brita Gulli	
NAVFs forskningsveiledningsprogram og veiledning for kvinneforskere	19
Dokumentasjonstjeneste for kvinne-litteratur	22
ved Inger Johnsen	
Likestillingsrådet ved Universitetet i Oslo	28
Kvinnesosiologi: Ikke likestilling, men frigjøring. 29 ved Kari Martinsen	
"Kvinner selv...", av Ida Blom og Gro Hagemann (red.)	
"Et annet språk" av Mai Bente Bonnevie m.fl.	39
Omtaler av Tove Nilsen	
Rekruttering av kvinnelige studenter og kandidater.	42
Problemer omkring rekruttering av kvinnelige forskere	44
"Women as political actors". ECPR-møte 7.-11. april 1978	49
Konferanser og seminarer	51

NAVFs Sekretariat for kvinneforskning

Munthes gt. 29, Oslo 2

Tlf.: (02) 56 52 90

Sekretariatets styre:

førsteamanuensis Helga Hernes

professor Harriet Holter

førsteamanuensis Tove Stang Dahl

professor Willy Martinussen

konsulent Anne Kari Lande Hasle

stortingsrepresentant Astrid Gjertsen

stortingsrepresentant Oddrun Pettersen

Åse Hiorth Lervik, observatør fra Rådet for humanistisk
forskning, NAVF

Varamedlemmer:

1. kontorsjef Ingrid Eide
2. vitenskapelig assistent Hanne Haavind
3. konsulent Knut Hongrø

Sekretariatets daglige leder:

cand.polit. Nina Gornitzka

"Nytt om kvinneforskning"

Redaktør: Nina Gornitzka

Omslag: Kari Rolfsen

Kvinneres levekår og livsløp -

forskningsprogram om kvinner i Norge.

"Nytt om kvinneforskning" starter 1978 med nytt nummer og gode ønsker om et fruktbart kvinneforskningsår. Skal en tro på prinsippet om tilbud og etterspørsel, må idéen om et kontakt- og informasjonsorgan for kvinneforskere og andre som er opptatt av kvinnespørsmål ha falt i svært god jord. Etterspørselen har vært stor - ja, faktisk har vi måttet trykke opp langt fler av Nr. 1 enn vi hadde beregnet, og det er jo hyggelig. Nå er det riktignok dette med nyhetens interesse. Vi får se etter hvert hvor mange det er som føler et reelt behov for å bruke spaltene våre som ledd i sitt daglige arbeid.

1978 vil bli et viktig år for norsk kvinneforskning. Sekretariatets hovedoppgave i tida framover blir å utarbeide et forskningsprogram om kvinners situasjon i Norge og å sikre finansiering av et slikt program. Utgangspunktet for dette arbeidet er et ønske om å gjøre en fellesinnsats for kvinneforskningen i årene 1979 - 1981, og hensikten er å komme fram til et "paraplyprosjekt" der forskjellige fagområder og miljøer finner sin naturlige plass. Utformingen av selve programmet - KVINNERS LEVEKÅR OG LIVSLØP - vil foregå i samarbeid med enkeltforskere og med de ulike miljøene rundt om og skal være avsluttet i løpet av vinter- og vårmånedene. Forskningsprogrammet vil da foreligge i søknadsform slik at det kan presenteres for departementene innen disses vanlige søknadsfrister. I den forbindelse kan det nevnes at det allerede er samtaler i gang med en del departementer om finansieringsmuligheter for et slikt forskningsopplegg.

Tove Stang Dahl og Helga Hernes har ansvaret for utformingen av KVINNERS LEVEKÅR OG LIVSLØP - en "heading" som vel kan sies å gi uttrykk for norske kvinneforskernes interesser og fellesmål: å skaffe fram informasjon og forklaringer om kvinners situasjon i dagens Norge. De som er interessert i å delta i et slikt "paraply-prosjekt" og som vil høre mer om opplegget, kan ta kontakt enten med disse to eller med Nina Gornitzka i Sekretariatet.

Mange av dere som leser dette lurer kanskje på hva slags faglig kjerne et slikt stort anlagt forskningsprogram er tenkt bygget rundt. I nær tilknytning til de fire arbeidsgruppene som ble født på Ustaoset og som fortsatte samarbeidet sist høst er det fire programområder som peker seg ut: livsløpsstudier - tidsnyttingsstudier, barrierer/kontroll og solidaritet. Mange av de prosjektene som er i gang rundt om i landet faller naturlig inn under disse områdene, som forteller oss mye om kvinners dagligliv. Å ta utgangspunkt i disse områder betyr at vi kan skaffe oss den type informasjon og forståelse som er nødvendig for - på sikt - å kunne gjennomføre viktige kvinnepolitiske målsettinger.

Sekretariatets oppgave utover våren er altså å planlegge og koordinere kvinneforskningsprogrammet. En forutsetning for å kunne få til dette er kjennskap til det som spirer og gror av prosjekter og nytenkning, ideer og planer rundt om i miljøene. Det SPØRRESKJEMAET dere finner på midtsidene i dette nummer er ment å skaffe oss slik informasjon. Vi ber derfor ALLE som er i ferd med/har planer om/har lyst til å jobbe med kvinneverlevante prosjekter om å ta seg tid til å besvare de ulike spørsmålene og sende skjemaet til

Sekretariatet for kvinneforskning

Munthesgt. 29, Oslo 2

så SNART som mulig. (Dette gjelder selvsagt ikke dere som allerede har fylt inn skjemaet).

Som vi nevnte i forrige nummer skal Sekretariatet arrangere et Forskningsprosjekteringskurs i løpet av vinteren. Dette tilbudet er primært beregnet på de av dere som har tenkt å søke NAVF eller departementene om forskningsmidler i år. Å planlegge og søke midler til finansiering av et forskningsprosjekt er en krevende jobb. Veiledning i prosjekt- og søknadsutforming har vært mangelvare, og det 2-dagers kurset som Sekretariatet nå inviterer til er ment å hjelpe på denne type forskningsbehov. Vi ber derfor de som tenker å søke NAVF i mai eller departementene innen departementenes søknadsfrister og som er seriøst interessert i å delta i et slikt kurs om å fylle ut skjemaet lengst bak i bladet og sende det inn til Sekretariatet innen 15.februar. Konkret opplegg for kurset vil bli fastlagt når vi ser hvilke ønsker og behov som melder seg.

Ta kontakt med Nina Gornitzka dersom du trenger mer informasjon.

Helt til slutt: "Nytt om kvinneforskning" er ung av år - og uerfaren nok til å ha store ambisjoner. Den vil jobbe hardt for å bli et nyttig bindeledd i norsk kvinneforskning - til det trengs aktiv innsats også fra alle dere som får bladet i postkassa. Godt nytt år.

"DET SKJULTE MARTYRIUM"

Omkring synliggjøring av brutalitet mot
kvinner i hjemmet.

Av Karin Sophie Steen og Hjørdis Fodstad.

Dette er en uhøytidlig presentasjon av erfaringer vi har hatt i forbindelse med vår mellomfagsoppgave i kriminologi om hustrumishandling. Oppgaven ble skrevet i løpet av det første halvåret da Krise-telefonen for Voldtatte og Mishandlede Kvinner var i drift. Telefonen ble startet 1/2 1977. Vi beskriver prosessen som har fortsatt å utvikle seg siden dengang. Stadig mer av den private volden er blitt avdekket, og planene om et krisesenter kan sannsynligvis snart realiseres. Vi vil her gå litt tilbake i tida.

Som deltakere i kvinnekriminologisk arbeidsgruppe ble vi inspirert til å velge emne med kvinnepolitiske perspektiver. Selv om, eller kanskje nettopp fordi volden i hjemmet var utelatt i pensum, valgte vi å fokusere den private sfære. Vi ville begrense oss til den fysiske volden, da den i første omgang er lettere å oppdage, både innen den offentlige og private sfære. I utgangspunktet regnet vi med at kvinnen oftest var den svakeste part ved fysisk maktbruk mellom samboere.

Etterhvert fikk vi erfare hvor vanskelig det var å trenge gjennom usynligheten rundt volden i privatlivet. Usynlighet/synliggjøring ble stikkord; vi ville forsøke å beskrive og forstå selve synliggjøringsprosessen, som ble to-veis. Foruten at vi ønsket å få mest mulig informasjon om problemet fra instanser som burde kjenne til hustrumishandling, gjaldt det også å bringe informasjon/tilbud tilbake, først og fremst til de kvinner som blir utsatt for overgrep.

Kjennskap til hustrumishandling.

I Norge finnes hittil ikke litteratur om hustrumishandling. I utlandet virker det derimot som om problemet er blitt mer synlig, i og med opprettelsen av krisetelefoner og krisesentre i land som f.eks. England, Nederland, Tyskland, U.S.A. og Canada. Dette har gitt oss god informasjon om hva som blir tenkt og gjort i land der kvinnemishandlingssyndromet nå er blitt mere kjent.

I løpet av det året vi arbeidet med oppgaven gikk vi bevisst inn for å trekke temaet inn i samtaler og diskusjoner med mennesker vi kjenner eller tilfeldig kom i kontakt med. Etterhvert viste det seg at svært mange kjente til problemet. Få trakk fram eksempler fra egen familie, men flere hadde kjennskap til hustrumishandling innen omgangskretsen eller naboskapet. Dette var imidlertid noe en vanligvis ikke snakket om.

Offentlige instanser gav inntrykk av at problemet var mer usynlig for dem. (F.eks. Kirkens SOS, Legevakt, Sosialkontor, Kontoret for fri rettshjelp, Politiet). Et felles trekk var at ingen hittil har ført skikkelig statistikk over de tilfeller som tross alt er blitt registrert, og følgelig er heller ikke erfaringer videreformidlet. Et unntak er JURK (Juridisk rådgiving for kvinner) som startet en mer systematisk registrering etter at de inngikk i aktivt samarbeid med Krisetelefonen.

Som hovedkilder for å få vite mere om problemet hustrumishandling benyttet vi politiet og Krisetelefonen for voldtatte og mishandlede kvinner, som er to temmelig forskjellige instanser.

Politiet.

Politiet kjenner til hustrumishandling gjennom sine husbråkutrykninger. Dette er utrykninger der politiet er tilkalt av nabo eller familiemedlem (oftest kvinnen selv) p.g.a. vold/uro i hjemmet.

Ved hjelp av kontakter fikk vi innpass på en av Oslo's 6 politistasjoner, nemlig Økern politistasjon, som dekker drabantbyområder på nærmere 160.000 mennesker.

Stasjonssjefen ga oss mot taushetsløfte tilgang til alt skriftlig materiale, og i løpet av noen vinter-måneder kunne vi komme og gå som vi ønsket på stasjonen.

Vi leste sambandssentralens radiologg, der alle utrykninger i Oslo blir registrert, i telegramstil. Politijournalen for Økern Politistasjon ble også gjennomlest, men husbråkutrykningene var også her lite spesifisert. Foruten samtaler med stasjonssjefen som hadde mange års erfaring, betjenter og bydelspoliti på dagtid, tilbrakte vi også noen netter i politiets vaktrom. Mens patruljene var ute på oppdrag om natten, fulgte vi med på politiradioen, og i matpausene og på vaktskift kunne vi få mer informasjon om de enkelte husbråk der politiet fra Økern hadde vært tilkalt. Noen av betjentene var åpne og interesserte i å diskutere med oss, mens andre var mer skeptiske, - ja enkelte nektet helt å uttale seg mens vi var tilstede. Vi fikk merke at vi var unge, kvinnelige studenter i et typisk mannsmiljø.

I oppgaven legger vi fram flere forslag til politiet, i håp om at husbråk kan løses på en noe mer tilfredsstillende måte enn praksis er i dag.

1. Mer vekt på holdnings-~~endring~~ i utdannelsen, og evt. spesialisering av politi som er spesielt interessert/er mest kvalifisert til å megle i alvorlige konfliktsituasjoner i hjemmet.
2. Obligatorisk orientering til betjentene om det hjelpeapparat som er tilgjengelig, aktivisere politiets kobler-rolle.
3. Foruten muntlig informasjon på stedet, bør politiet ha med et informasjonskort til kvinnen, der det er opplyst om forskjellige instanser der hun kan henvende seg til hjelp og råd i krisesituasjoner. (Her er det naturlig med informasjon om bl.a. Krisetelefonen for voldtatte og mishandlede kvinner, - evt. senere et Krisesenter).
4. Egne husbråk-patruljer, helst sammensatt av representanter både fra kontroll- og hjelpeapparatet. På forhånd har en nemlig vanligvis liten mulighet til å avgjøre om politi eller sosial/helsesektoren er den mest kompetente instans til å intervenere. Kontakt med lege/sosionom allerede i den akutte krisesituasjonen kan muligens også gjøre det lettere for kvinnen å oppsøke den hjelp hun har rett til i framtida, samtidig som hjelpeapparatet ved sin tilstedeværelse da må åpne øynene for privatlivets hittil ofte usynlige vold.

5. For alle offentlige instanser, inkludert politiet, gjelder det å føre statistikk over alle de tilfelle der det er mistanke om barne- og/eller hustrumishandling. Politiets husbråk-kategori må spesifiseres, i dag dekker denne sekke kategorien alt fra klage fra nabo p.g.a. for høy musikk til alvorlig hustru- og/eller barnemishandling. Videre påpekes nødvendigheten av å videreformidle den erfaring en etterhvert sitter inne med på området. Dette er en forutsetning for at hjelp/ endring overhodet kan skje.

Krisetelefonen for voldtatte og mishandlede kvinner.

Som tidligere nevnt er Krisetelefonen som institusjon temmelig forskjellig fra politiet. Det er kvinner som står bak tiltaket, og som navnet sier er telefonen et tilbud til kvinner i krisesituasjoner. Krisetelefonens politikk er å være uavhengig av andre institusjoner, og den skal fungere på kvinners premisser.

Oppgaveskriverne deltok selv aktivt f.o.m. planleggingsfasen som fotarbeidere på linje med øvrige medlemmer.

Krisetelefonen ble startet 1.februar 1977. I dag er ca. 90 kvinner registrert som medlemmer av krisesentergruppa, selv om ikke alle er like aktive som telefonvakter. Kvinnene er ikke profesjonelle hjelpere, men er interessert i kvinnespørsmål, og vil bruke seg selv/sin tid også i aktiv handling på dette området. Noen av kvinnene har selv vært utsatt for voldtekt eller mishandling, enten i eller utenfor ekteskapet. Aldersmessig varierer vi fra ca. 20 - 60 år, noen er under utdanning, andre er yrkeskvinner eller husmødre. Tanken er at alle kan bidra med seg selv og sin erfaring, og dele denne med oss andre.

Krisetelefonens høyeste organ er Krisefellesmøtet, som er åpent for gamle og nye medlemmer, og holdes én gang pr. måned. Alle medlemmer er dessuten oppdelt i mindre grupper på ca. 8 - 12 personer. Disse gruppene får delegert praktiske oppgaver fra fellesmøtet, og er dessuten egnet til å ta opp problemer som medlemmene har møtt i sitt arbeid som telefonvakt.

Krisetelefonens daglige drift og tilbud.

Krisetelefonen er plassert i en hybelleilighet i Oslo sentrum. Hver kveld og natt har 2 kvinner vakt på krisetelefonen, foruten en bakvakt, fra kl. 19 -07. Dette er ulønnet, frivillig arbeid, og vi har i dag dessverre ikke kapasitet til dagvakter. Om dagen er det en automatisk telefonsvarer, som henviser til Kirkens SOS som har vakter døgnet rundt.

Et viktig tilbud ved krisetelefonen er tid og forståelse for hver kvinne som ringer. Kvinnen kan gjerne være anonym, og i journalen blir bare generelle trekk ved tilfellet registrert, aldri navn. Registreringen har vært nødvendig for å kunne dokumentere behovet for et krisesenter overfor myndighetene.

Foruten egen rådgiving, vil vaktene også hjelpe med å formidle kontakt med andre instanser, som f.eks. legevakt, psykiatrisk hjelp, sosialkontor, juridisk rådgiving og politi.

Ved flere tilfelle har medlemmer selv fulgt kvinnen til sosialkontor eller politi, noe som har vist seg å være en god, og ofte nødvendig støtte i en krisesituasjon. Krisetelefonen har inngått avtale med politiet i Oslo, som går ut på at en vakt fra telefonen

kan være tilstede som støtte for kvinnen under politihør. Denne ordningen er også gjennomført i flere stater i U.S.A., der det er opprettet "rape-crisis-centres" ("voldtekts-krise-sentre").

Informasjon og erfaringer om krisetelefonen.

Vi har ønsket å beskrive en prosess, hvorfor og hvordan usynligheten av vold i privatlivet opprettholdes, og noen forsøk på å bryte barriærer.

Krisetelefonen er et nytt og seriøst tilbud som nettopp henvender seg til kvinner utsatt for vold. Problemet har imidlertid vært å nå fram til alle de kvinner som kan ha behov for telefonen.

En usikker økonomi har begrenset vår bruk av annonser i avisene. Medlemmer har selv deltatt i programmer i radio og TV, men har ofte vært tilbakeholdne overfor de fleste massemedia p.g.a. det skjeve bytteforholdet. Spørsmålet er på hvilke premisser en reportasje skal lages.

I perioder har vi derfor heller drevet egne informasjonskampanjer, med bl.a. spredning av løpesedler i postkasser og egen pressekonferanse og aksjonsdag i byen. Vi brukte mye penger på å trykke opp små klistremerker, som vi bl.a. satte opp i telefonkiosker. Her ble vi imidlertid aktivt motarbeidet av Televerket, som nektet slike oppslag i telefon-automatene. Samtidig som de uttrykte støtte til Krisetelefonen, ble klistremerkene systematisk revet ned av televerkets folk.

Et typisk trekk ved krisetelefonen er at henvendelsene har skjedd i bølger, som refleks av de informasjonsframstøtt krisesentergruppa har maktet å gjennomføre. Etter pressekonferansen og dagsaksjonen i Oslo i slutten av april var det stadig telefoner, og mange av dem gjaldt alvorlige tilfelle av mishandling. Statens Informasjonstjeneste har i høst trykket en større annonse om Krisetelefonen i alle dagsavisene i Oslo, og informasjonen har gitt merkbare utslag på krisetelefonen.

Krisetelefonen er blitt oppringt av kvinner fra flere steder i landet, men naturlig nok mest fra Oslo. Det ser ut til at de fleste er gifte, og i alle aldre, men oftest over 30 år.

Inntrykket fra Økern Politistasjon var at alvorlige ekteskapskonflikter først og fremst oppsto blant familier i oppløsning (separerte eller allerede skilte), det var ofte trangboddhet, usikker økonomi og én eller begge parter under alkoholpåvirkninger. Økern politidistrikt dekker nettopp store drabantbyområder, så det er naturlig nok vanskelig å skjule høylydte konflikter med naboer tett innpå seg.

Av krisetelefonens journal går det fram at henvendelsene hit også har kommet fra kvinner i eneboliger, og fra mennesker med høy akademisk utdanning. Alkohol er heller ikke alltid med i bildet.

Det gjelder derfor ikke å gå inn på noen diskusjon om årsaker til familievolden på et så tidlig tidspunkt. Det er viktig å være bevisst at det her med stor sannsynlighet er store mørketall, og at politiet (og Krisetelefonen?) i dag kanskje ikke regnes som noe tilbud av mange mishandlede kvinner. På denne måten forblir de usynlige for omverdenen.

Et framtidig krisesenter.

Vaktene på krisetelefonen har flere ganger følt seg maktesløse, - behovet for et overnattingssted har gjentatte ganger blitt påvist. Flere kvinner som har henvendt seg til oss, har uttrykt ønske om et sted å få komme til. Krisesentergruppa har derfor hele tiden arbeidet for å opprette et krisesenter der kvinner, og evt. deres barn kan komme og bo i krisesituasjonen. Flere søknader om hus er sendt til Boligsjefen, og vi har påpekt det offentliges økonomiske ansvar både i brev og i møter med statlige og kommunale representanter.

Krisesenteret skal være en uavhengig, selvdreven institusjon, og kvinner som bor og arbeider der er de rette til å lede den daglige driften. Liknende krisesentre er allerede opprettet i flere land, - i England finnes i dag over 70 krisesentre for forslåtte kvinner. Det har vist seg å være god terapi for mishandlede kvinner å møte andre i samme situasjon.

I høst har Krisesentergruppa endelig blitt lovet økonomisk støtte både fra Staten og Oslo Kommune, og sosialadministrasjonen har fremmet konkrete forslag til hus for dette formålet. En sosionom vil bli ansatt med det første. Krisesenteret kan dermed kanskje realiseres i en ikke uoverskuelig framtid.

Proessen vi har beskrevet i mellomfagsoppgaven er ikke avsluttet. Som fotarbeidere på et for oss ganske ukjent felt visste vi ikke hvor langt synliggjøringsproessen ville føre oss, og det kunne ofte være lett å miste oversikten. Jo lenger vi holdt på, dess mer involvert i arbeidet ble vi. Selv om prosjekt-

arbeidet i forbindelse med oppgaveskrivingen for vår del nå er avsluttet, fortsetter vi som vanlige medlemmer i krisesentergruppa. En viktig målsetting med oppgaven var å videreformidle hva vi erfarte, og være med å påvirke eksisterende instanser til å ta problemet mer alvorlig. Vi håper andre kvinner kan inspireres til å jobbe videre der vi avsluttet rapporten.

Arbeidsgruppa på Institutt for kriminologi og Strafferett

Av Brita Gulli

Kvinnekriminologisk arbeidsgruppe er en tverrfaglig sammensatt kvinnegruppe knyttet til Institutt for kriminologi og strafferett i Oslo. Gruppa arbeider dels med spesielle kvinnekriminologiske emner, dels mer alment kvinneteoretisk. Forklaring på denne kombinasjonen av en spesialdisiplin og mer almene problemstillinger ligger i selve emnet: Arbeidsgruppa studerer sosial kontroll av kvinner. Hvordan og på hvilke områder kontrolleres kvinner til forskjell fra menn?

Over tid har gruppa fått tilsig fra andre fagområder som historie, etnografi, statsvitenskap, filosofi, sykepleie, foruten jus- og kriminologi. Dette har vært en konsekvens av, så vel som en forutsetning for den videreutvikling av mer almene teoretiske perspektiver som har funnet sted.

Utviklingen av de almene problemstillingene kan selvfølgelig ikke bare forklares gjennom rekrutteringen til gruppa, men også gjennom "saken selv". Et eksempel er forsøkene på å forklare hvorfor den registrerte kvinnekriminaliteten er mye mindre enn mannskriminaliteten. Behovet for å forklare dette har ført til et perspektiv der vi har sett på forholdet mellom kriminalitet og samfunn. Vi har tatt opp hvordan ikke bare strafferettssystemet, men også andre institusjoner kontrollerer kvinner. Det har vært viktig å ta opp forholdet mellom ulike kontrollinstanser i samfunnet. Familieinstitusjonen og helsevesenet ser ut til å kontrollere kvinner særlig sterkt, og den ser ut til å være knyttet til kvinners tradisjonelle rolle som mor og oppdrager. Det er avvikene fra normene om hvordan denne rollen bør oppfylles som kontrolleres.

Den strafferettslige kontrollen setter først inn i siste instans, når andre kontrollinstanser har vist seg ineffektive. Dette kan være forklaring på den lave kvinnekriminaliteten. Ved å se på forholdet mellom ulike institusjoner på denne måten er det mulig å avdekke viktige kvinneundertrykkende mekanismer.

Dette eksempelet gjaldt kvinnelige lovbrøtere. Også når det gjelder kvinner som offer, f.eks. i voldtektsaker, har det vist seg at samfunnets tradisjonelle normer om hvordan kvinner bør oppføre seg, er bestemmende for om politiet henlegger slike saker eller ikke. I slike saker er det ikke bare snakk om hvorvidt kvinnen har blitt voldtatt, men like mye om kvinnens egen moral. Har hun invitert til dette? Er det sansynlig ut fra hennes moralske fortid at hun har gjort det osv.osv.! For en nærmere diskusjon av disse tingene, se bibliografien.

Den gruppa som eksisterer i dag, sprang ut av det kvinnekriminologiske arbeidet som ble satt i gang ved instituttet allerede i 1975. Dette besto dels i kvinneseminarer. Det ble også skrevet avhandlinger som tok opp utviklingen av egen straffeanstalt for kvinner, kvinners plass i reaksjonssystemet, hvordan omfanget og arten av kvinnekriminaliteten har endret seg historisk og sammenhengen mellom voldtektsaker og kvinneundertrykking (se over).

I 1976 ble det arrangert et nordisk kriminologiseminar om "sosial kontroll av kvinner" i Danmark. Det norske bidraget til seminaret er samlet i kompendiet "Strukturell vold mot kvinner". Her finnes korte sammendrag av det arbeidet som ble gjort i 1975. Avhandlingen om voldtekt har kommet ut i bokform.

Seminarer i Danmark var opptakten til det nordiske samarbeidet som har fortsatt siden. I 1976 ble det også startet et nytt undervisningstilbud på instituttet, om sosial kontroll av kvinner. Tilstømmingen var stor og resultatet var to seminarer: et pensumkritisk, der deler av pensum ble gjennomgått, og et fengselsseminar der en tok opp ideologien bak og konsekvensen av fellesanstalter for kvinner og menn.

Et problem var om dette var en ønskelig form for likestilling, eller omvendt om ikke likestillingsideologien ble brukt for å rasjonalisere fengselsvesenet: er det ikke for dyrt med egne fengsler for kvinner når det er så få kvinnelige fanger? På den tiden var en i ferd med å gjennomføre slike reformer i Danmark. Noen av gruppas medlemmer dro til Danmark, og arbeidet resulterte i en avhandling.

På grunn av den store tilslutning var det behov for en gruppe for å fortsette arbeidet, og Kvinnekriminologisk arbeidsgruppe ble nedsatt som en fortsettelse av fengselsseminaret.

Grappa har dels arbeidet som en prosjektgruppe, der studenter og andre jobber med eller ønsker å jobbe med kvinnekriminologiske emner, slik at de kan komme og legge fram det de holder på med og få det diskutert. Grappa ønsker å opprettholde og utvikle dette tverrfaglige forskningsmiljøet. Samtidig har arbeidet med formidling og kontakt utad vært viktig; til resten av instituttet, til kvinnebevegelsen og det kvinnejuridiske miljøet knyttet til Fri rettshjelp for kvinner.

Av viktige emner vi har tatt opp kan jeg nevne privat vold/hustrumishandling, prostitusjon - historisk og i dag, kvinner i fengsel, fødselsrett, særlig med hensyn til økonomiske rettigheter i forbindelse med fødselen og tiden etterpå, sedelighetslovgivning, hvem har eiendomsrett over kvinners kropp, abortlovgivning og kontrollen med reproduksjonen gjennom slik lovgivning, tvangsinnleggelser av kvinner i psykiatriske institusjoner. Dette er prosjekter som enten er i gang eller er ferdige. De som har arbeidet med privat vold/hustrumishandling har også vært knyttet til det nyopprettede Krisesenteret i Oslo. Krisesenteret har sprunget ut av kvinnebevegelsen. Det tar sikte på å hjelpe kvinner i en krisesituasjon i forbindelse med voldtekt og andre former for mishandling. Noen av gruppas medlemmer har også arbeidet innenfor kvinnepolitisk aksjon, i forbindelse med innsatte kvinners rettigheter. Innad på instituttet har det blitt holdt kollokvier.

I høst skal arbeidsgruppa arrangere en kvinneuke på instituttet, der vi skal ta opp voldtekt, prostitusjon og pornografi. Dessuten skal vi arrangere et skandinavisk kvinnekriminologi seminar. Arbeidsgruppa har knyttet til seg en vitenskapelig assistent. Det er for tiden undertegnede. Hvis det er noe litteratur eller annet dere er interessert i, så finnes jeg altså på Institutt for kriminologi og strafferett. Under følger en bibliografi over det stoffet som er mest tilgjengelig for øyeblikket. Vi skal også forsøke å lage en del bibliografier over mer spesielle emner, der hver bok anmeldes. Foreløpig har vi en, over litteratur om kvinner i fengsel av Liv Finstad.

Gulli, Brita M: "Likestilling eller sosial kontroll.
Om utviklingen av kvinnekriminaliteten
i Norge 1963-1975". (kommer snart)

Kjerringråd, nr. 4 1976. Hele nummeret er viet kvinne-
kriminologi, og gir et godt inntrykk
av arbeidet på feltet.

Lykkjen, Asta Magni: "Voldtekt- ei bok om kvinneunder-
trykking", Oslo, 1976, Pax Forlag.

Melby, Kari: "Prostitusjon og kontroll. En analyse
av debatten om prostitusjon, kontroll
av prostituerte kvinner og veneriske
sykdommer i Kristiania 1860-1900".
Hovedoppgave ved Historisk institutt
i Oslo 1977. (kommer snart).

NAVFs forskningsveilederprogram og veiledning
for kvinneforskere

Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning satte høsten 1977 i gang et program for veiledning og utdanning av forskere i samfunnsvitenskap. Programmet er laget på grunnlag av utredningen "Forskerrekruttering og forskerveiledning innen samfunnsfag" (1975) og en større konferanse høsten 1976 om rekrutteringssituasjonen i samfunnsvitenskapelige fag. Hensikten er å gi flest mulig stipendiater og andre yngre forskere et reelt tilbud om veiledning og utdanning med utgangspunkt i deres egen forskningsoppgave.

Hovedkjernen i programmet er at det opprettes midlertidige stillinger som forskningsveiledere innen ulike fag- og programområder, geografisk fordelt på lærestedene. Hver veileder, som forutsettes minst å ha dosentkompetanse, blir engasjert for tre år og får ansvaret for individuell og kollektiv veiledning innen sitt fag- eller problemområde. Veiledningen skal fortrinnsvis drives med basis i veilederens eget forskningsprosjekt. Den konkrete organisering vil imidlertid komme til å variere noe fra sted til sted.

RSF har fra høsten 1977 engasjert professor Ottar Brox som veileder ved Universitetet i Tromsø med særlig ansvar for veiledning innen lokalsamfunnsforskning og tilgrensende områder. Fra nyttår 1978 startes et strukturert veilednings- og utdanningsprogram ved Universitetet i Bergen, under ledelse av professor Gudmund Hernes. Den faglige kjerne i dette programmet vil ligge i skjæringsfeltet institusjonell økonomi, sosiologi og politikk. Fra samme tid har rådet engasjert førsteamanuensis Nils Søvik som veileder i Trondheim med ansvar for skoleforskning og en del områder innen pedagogikk og psykologi. Fra 1. juli

i år vil professor Harriet Holter tiltre som forskningsveileder i halv stilling i Oslo med særlig ansvar for veiledning innen de deler av samfunnsvitenskapelig kvinneforskning som faller innenfor hennes fagområde, d.v.s. særlig sosialpsykologi og sosiologi.

At det er et generelt behov for forskningsveiledning i norske forskningsmiljøer er en kjent sak. Ikke minst gjelder dette på feltet kvinneforskning. Desto gledeligere er det derfor at Harriet Holter er å finne blant de fire NAVF-veilederne. Selv om hennes tilholdssted er Oslo, blir det en generell styrke for miljøene rundt om å ha et fast "veiledningspunkt" å støtte seg til.

Det vil selvsagt bli nødvendig med en viss prioritering av veiledningstjenester - veiledning er tidkrevende, og i halv stilling kan en ikke rekke alt. Å gi forskerveiledning kan imidlertid være mange ting. Ofte kan korte samtaler være tilstrekkelig til å avklare problemer. Harriet Holter vil derfor gjerne at alle som føler behov for å snakke med henne tar kontakt når hun tiltre stillingen i juli. Sekretariatet vil i den utstrekning det er mulig være behjelpelig med å formidle slik kontakt og på alle måter gjøre sitt til at den nye veiledningsordningen skal gi størst mulig utbytte for norsk kvinneforskning i tida framover.

Det er altså en forutsetning at veiledningen skal drives med basis i forskningsveilederens egne forskningsprosjekter. Harriet Holters "veiledningsprosjekt" har arbeidstittelen "Felleskap, distanse og konflikt mellom kvinner" og antas å komme til å bestå av flere prosjekter.

Undersøkelsenes foreløpige målsetting er en analyse av de kulturelle, sosiale og psykologiske omstendigheter som former kvinners forhold til hverandre, både organisatorisk-politisk og mer personlig-privat. Dette innebærer beskrivelse og begrepsutvikling m.h.t. sosiale relasjoner og forsøk på å bestemme empirisk betingelsene for ulike typer relasjoner. Som en naturlig følge av norsk kvinneforsknings ambisjoner om å bidra til endringer i kvinnes livssituasjon, vil det inngå i formålet med undersøkelsene at de skal gi kvinner i og utenfor kvinnebevegelsene, i og utenfor de offentlige kvinnepolitiske organer, forståelse av hvordan kvinner selv i fellesskap kan komme ut av undertrykte posisjoner.

Prosjektet er tenkt gjennomført som et "undersøkelsesnettverk", d.v.s. et opplegg der kanskje 2 eller 3 "kjernegrupper" av forskere har de nevnte tema som hovedtema, og der flere løsere tilknyttede forskergrupper eller forskere med kvinne-relasjoner som et deltema i sine prosjekter er med. Prosjektet har altså karakter av et samarbeidsprosjekt som dels tar utgangspunkt i noe av den samfunnsvitenskapelige kvinneforskning som allerede er i gang eller under planlegging, dels i den interesse for betingelsene for samarbeid mellom kvinner som mange kvinneforskere og kvinnepolitikere har utviklet. Såvel psykologiske som sosiologiske, antropologiske og statsvitenskapelige problemstillinger kan være aktuelle.

En nærmere redegjørelse for Harriet Holters veiledningsprosjekt vil komme som notat i Sekretariatets Arbeidsnotatserie i løpet av våren.

DOKUMENTASJONSTJENESTE FOR KVINNE - LITTERATUR.

Av Inger Johnsen.

Dokumentasjonstjenesten for litteratur om kvinnens stilling har vært i gang ved Universitetsbiblioteket i Bergen på en midlertidig basis siden oktober 1974. I løpet av denne tiden er det samlet inn opplysninger om trykt materiale - monografier, tidsskriftsartikler, stensiler etc. - som nå er oppe i ca. 14500 - 15000 enkeltinnførsler. (Noe utrykt materiale er også inkludert, bl.a. hovedoppgaver og magistergradsavhandlinger.) Av dette er ca. 11500 norsk materiale, som dokumentasjonstjenesten først og fremst arbeider med.

Materialet er ordnet alfabetisk og systematisk. I tillegg til dette er det laget en bibliografi over kvinnelitteratur i tidsskriftet Samtiden, og det er ferdig materiale til bibliografier over norsk tidsskriftslitteratur på dette området for 1974, 1975 og 1976.

I forbindelse med framveksten av den nye kvinnebevegelsen har det de siste ti årene vært en sterkt økende interesse for dokumentasjon om kvinnens stilling i samfunnet; historisk, litterært og samfunnmessig. Denne interessen har bl.a. gitt seg utslag i spesielle kvinnepensar i endel fag ved universitetene, og i en rekke avhandlinger på forskjellige nivåer. Det ble etterhvert et klart behov for en tverrfaglig registrering av både arkivmateriale og trykt materiale på dette området. Fra 1. januar 1974 ble det bevilget midler til $\frac{1}{2}$ stilling for 3 år ved Privatararkivkommisjonen for registrering av arkiv- og håndskriftmateriale. Fra oktober 1974 og fram til i dag er det så gitt årlige bevilgninger til $\frac{1}{2}$ stilling ved Universitetsbiblioteket i Bergen for å registrere trykt materiale, i første rekke norsk.

Fra 1978 håper vi å få denne stillingen over på fast engasjement, så vi kan ha noe mere langsiktige perspektiver på tjenestens arbeide.

Tjenesten har ikke hatt noe fast mandat utover det å registrere materialet. I praksis er arbeidet til nå blitt en parallelt løpende og retrospektiv registrering av monografier, tidsskriftartikler, stensiltrykk, brosjyrer og pamfletter, og delvis hovedfags- og magistergradsavhandlinger. Det er opprettet alfabetisk og systematisk katalog, med et klassifikasjonssystem laget spesielt for kvinne-litteratur. (Kvinne-litteratur er her vidt definert, som litteratur som angår spørsmål om kvinnens stilling innenfor alle fagområder.) Systemet utformes i samarbeid med den feminologiske samlingen ved Det Kongelige Bibliotek, København. Målet er at dette etterhvert skal kunne brukes som en systematikk på fellesnordisk basis, enten i form av et klassifikasjonsskjema eller i form av en ordliste utarbeidet etter dette, slik at en lett kan finne fram til materiale fra sentralene for kvinnelitteratur i alle de nordiske land.

Intensjonen har vært at dokumentasjonstjenesten skal være en nasjonal tjeneste, og ikke bare begrenset til brukere ved UB i Bergen. Vi tar imot og besvarer henvendelser fra hele landet (og selvfølgelig også fra utlandet, da hovedsakelig om norsk litteratur). Vi vil gjerne gi så fullstendige opplysninger som mulig, ikke bare rent bibliografisk, men også når det gjelder hvor litteraturen finnes. Desverre har vi ennå ikke ressurser til å samle full lokaliseringsinformasjon og har derfor måttet nøye oss med å registrere i hvert fall ett sted der det finnes. For det norske materialet kan en jo gå ut fra at

det i det alt vesentlige er tilgjengelig ved Universitetsbiblioteket i Oslo, hvis det ikke finnes i lånerens lokale bibliotek.

Vi har hatt ganske mange henvendelser, fra hele Norge og også fra utlandet. Tjenesten er nok ikke skikkelig innarbeidet ennå, - det øker merkbart i henvendelser hver gang vi har hatt en artikkel i et tidsskrift eller en notis i avisen, og så avtar antallet igjen gradvis. Flertallet av de som kommer til oss holder på med forskningsprosjekt, bl.a. er det mange hovedfagstudenter. Vi har imidlertid også hatt henvendelser om litteratur til undervisning (på alle nivåer, fra grunnskole til universitet), og fra kvinnepolitiske organisasjoner. Som eksempel på henvendelser kan jeg nevne: Materiale om enkelte norske forfatterinner - kvinner i sagaen - amming - representasjon av kvinner i politiske organer - skjønnlitteratur med tema fra kvinnekamp til dramatisering i ungdomsskolen.

At bemanningen er liten ($\frac{1}{2}$ stilling) og finansieringen har vært noe usikker, skaper selvsagt flere begrensninger for hva tjenesten kan yte. Det har f.eks. ikke vært mulig å ta for seg hele spektret av norsk trykt materiale. Kapasiteten er for liten til å analysere avismaterialet, selv om vi håper på lengre sikt å registrere ihvertfall kronikker fra de største avisene. Det er også foretatt et visst utvalg av tidsskriftene. Vi må regne med at mye stensilmateriale unngår oss, og det samme gjelder brosjyrer o.l. Vi er derfor takknemlige for all hjelp til å få kjennskap til denne mer perifere litteraturen.

Fordi vi registrerer parallelt løpende og retrospektivt, tar det en viss tid før det eldre materialet (før 1974) kan bli noe så nær fullstendig. Den løpende registreringen må på grunn av arbeidets art gå først, mens den retrospektive tas når det er tid til det. Det er derfor store lakuner i materialet bakover, og vi regner med lang tid før vi er ferdig med den retrospektive registreringen.

En annen viktig mangel er at arbeidet med å spre den informasjonen vi samler ligger nede. Vi hadde fra begynnelsen satset på å gi ut en løpende, årlig bibliografi over ny norsk tidsskriftlitteratur om kvinner. Materialet er samlet, og ligger klart for 1974, 1975 og 1976, men det har ikke vært mulig hverken å få dette ferdig i manuskripts form, eller å få noen tilfredsstillende ordning for å få det trykt. Vårt utadrettede arbeid har derfor begrenset seg til å opplyse om at tjenesten finnes og står til disposisjon, og å svare på de henvendelsene som kommer inn. Det hadde vært svært ønskelig å komme i gang med en publikasjonsvirksomhet, slik at de opplysningene vi sitter inne med blir lettere tilgjengelige.

Både den humanistiske og den samfunnsvitenskapelige seksjonen av NAVF har vist stor interesse for Dokumentasjonstjenesten. Innenfor den samfunnsvitenskapelige seksjonen er det jo nylig opprettet et eget sekretariat for kvinneforskning. Det ville være naturlig for oss å ha et samarbeid med dette sekretariatet, noe som bl.a. kan lede til at vi mer målrettet kan oppfylle forskeres behov for informasjon. Vi kan jo håpe på at et slikt samarbeid også vil føre fram til måter å finansiere en viss utadrettet virksomhet for tjenesten, da særlig når det gjelder publikasjoner.

En må imidlertid ikke glemme i denne forbindelse at Dokumentasjonstjenesten skal være en tjeneste for alle som har behov for dokumentasjon i forbindelse med kvinnespørsmål. Det vil ikke bare si forskere og studenter og lærere ved universiteter og høyskoler, men også f.eks. lærere og elever i grunnskole og høyere skoler, etterhvert som kvinneaspektet i de forskjellige fag kommer inn også her - og det vil ikke minst gjelde de som er aktive innenfor kvinnebevegelsen. Det er nødvendig å komme ut med informasjonen til også disse gruppene av brukere.

Helt fra før tjenesten ble opprettet har vi hatt god kontakt med liknende arbeid som foregår i de andre nordiske land. I 1974 ble det holdt en nordisk konferanse i Gøteborg om samordning av dokumentasjonstjeneste og informasjonsservice innen kvinnehistorisk litteratur, og det ble nedsatt en arbeidsgruppe med deltakere fra hvert av landene for å utvikle og koordinere et slikt samarbeid. Gruppen har regelmessig kontakt, og er gått inn for et prosjekt med en felles nordisk ordliste for kvinnelitteratur. Denne ordlisten skal da kunne benyttes som en "nøkkel" til enkelt å gå inn i de enkelte nasjonale tjenesters systematiske katalog. Det er søkt Nordisk råd om midler til dette arbeidet, og selv om det hittil er gitt avslag på søknaden, er prosjektet langt fra skrinlagt. Klassifikasjonssystemet som brukes i Dokumentasjonstjenesten er laget delvis i forbindelse med dette prosjektet.

Som jeg sa innledningsvis, er området for tjenesten først og fremst norsk, trykt materiale, som en del av et framtidig nett av nasjonale dokumentasjonssentra. Imidlertid vil det være naturlig at det

bibliotek som huser dokumentasjonstjenesten blir noe av et sentrum for henvendelser om også utenlandsk kvinnelitteratur. UB i Bergen har derfor de siste årene kjøpt inn en god del av denne litteraturen, og gjør det fortsatt. Opplysninger om dette er også inkludert, som en egen del i Dokumentasjonstjenestens kataloger. Vi ser det som et framtidig mål å kunne utvide denne delen til også å inkludere andre norske bibliotekers beholdning av kvinnelitteratur.

Kilde: Riksbibliotekstjenesten,
Postboks 2439 Solli,
OSLO 2.

Likestillingsrådet ved Universitetet i Oslo.

På kollegiemøte 15. mars 1976 ble det gjort vedtak om opprettelse av et likestillingsråd ved Universitetet i Oslo. Rådet fikk til oppgave å "arbeide videre med likestillings-spørsmål, herunder samle inn data, foreta utredninger, foreslå tiltak til fremme av likestilling og følge disse opp". Rådet ble sammensatt av en representant fra hvert av fakultetene, fra Universitetsbiblioteket, representanter for de ansatte i ikke-vitenskapelige stillinger, studenter og to representanter valgt på allmannamøte av universitets-ansatte kvinner. Britt-Ingjerd Nesheim representerte den siste gruppen og ble av kollegiet utnevnt som leder av rådet. Rådet ble oppnevnt 19. oktober 1976.

Rådet vedtok å ha møte en gang pr. måned, og hadde 4 møter i vårsemesteret 1977. I disse møtene ble det behandlet en del konkrete saker som rådet hadde fått seg forelagt til uttalelse. Rådet debatterte dessuten en del generelle emner av interesse for likestilling på Universitetet, og tok initiativ til enkelte utredninger. Etter 3 møter ble imidlertid rådets dyktige utredningssekretær disponert til andre oppgaver av universitetsadministrasjonen. Til tross for gjentatte henvendelser lyktes det ikke å skaffe en ny utredningssekretær. Ingen av rådets medlemmer hadde anledning til å ta på seg denne store arbeidsbyrden, og rådet nedla derfor sin møtevirksomhet. I mellomtiden er rådets leder trådt ut av sin stilling ved Universitetet. Noen ny leder er , når dette skrives, ennå ikke oppnevnt.

1. NAVN:
2. ADRESSE:
3. ALDER:
4. FAG, EKSAMENSÅR:
5. HOVEDFAGSOPPGAVE/TEMA:
.....
6. STILLING, P.T.:
7. ARBEIDSTED:
8. ARBEID, EVNT. FORSKNING ETTER EKSAMEN:
.....
.....
.....
9. ARBEIDETS (NÅVÆRENDE), ENGASJEMENTETS VARIGHET:
.....
.....
10. FINANSIERINGSKILDER: (EGEN LØNN, DRIFT O.A.)
.....
.....
11. EVNT. MEDARBEIDERE:
.....
12. BESKRIV KORT NÅVÆRENDE ARBEID/UNDERVISNING/PROSJEKT:
.....
.....
.....
.....
.....

Kvinnesosiologi: Ikke likestilling, men frigjøring.^x

Av Kari Martinsen.

Det karakteristiske ved kvinners situasjon er at vi er de andre. Dette perspektivet gjennomsyrrer nesten alle artiklene i boka I kvinners bilde, bidrag til en kvinnesosiologi, Pax, 1977. Å være de andre betyr at vi ikke er noe i oss selv, men kun er noe via andre. Vi defineres ut fra en maskulin målestokk. At menns interesser er de allmenne interessers målestokk, viser seg på mange felter. F.eks. ved at kvinnekrav stadig betraktes som "særkrav" som griper forstyrrende inn i "det politiske liv". Det samme gjør seg gjeldende i forskningen. Kvinner som sosial kategori har ikke hatt noen selvstendig plass i det samfunnsvitenskapelige forskningsbildet. Sheila Rowbotham skriver at kvinner er undertrykt av en følelse av å ikke være tilstede. I sin artikkel påpeker Arnlaug Leira at i den mektige kartleggingen av det norske folks leveforhold - Levekårsundersøkelsen - var kvinnes situasjon så å si utelukket fra interessefeltet i de tidlige prosjektfaser fra 1972. Nokså sent i arbeidet - i 1975 - ble det imidlertid gjort en analyse av kvinners innsats i ulønnet omsorgs- og pleiefunksjoner. Ikke uventet ble emnet tatt opp og behandlet av en kvinnelig forsker. I slutt-rapporten fra Levekårsundersøkelsen ble kvinners levekår plassert i avsnittet for "Spesielle befolkningsgrupper". Dette var i og for seg ikke uventet, for når kvinnen først er tilstede i forskningen er hennes plass ytterst, nederst, sist, i mannens bilde: som kjønn gis kvinnens levekår en marginalitets- og minoritetsstatus ut fra normalitetsmål knyttet til menns atferd og virke. Men som arbeidskraftreserve har kvinnen vært offentlig tema både i arbeidsmarkedspolitisk og i familiepolitisk sammenheng, og boka har flere artikler med data og drøfting av kvinners arbeidspolitiske situasjon.

Samfunnsfagene generelt, og sosiologi spesielt, er fag av menn, som tenker i forhold til menns livsverden og som generaliserer kvinners situasjon ut fra dette. Som sosial kategori er kvinner undertrykt. Det undertrykkende aspektet ved kvinners stilling blir ikke innarbeidet i forskning og forklaringsmodeller. Samfunnsvitenskapelige undersøkelser springer oftest ut av et perspektiv som passivt aksepterer og derfor ikke makter å stille seg kritisk til kjønnsdifferensieringen og maktforholdene mellom de to kjønn i vårt samfunn. Dette er beskrevet som sexistisk bias, eller mannsvridning, i forhold til metodologi og forklaringsmodeller. Sexismebegrepet ble ført inn i kvinnesosiologien av Kate Millett rundt 1970, og fra ulike utgangspunkt er det nå påpekt at sosiologi og andre samfunnsfag er preget av mannsvridning. Mannsvridningen i forskningen er bl.a. uttrykt i NAVF's publikasjon Forskning om kvinner, 1976. På mange måter representerer boka I kvinners bilde, bidrag til en kvinnesosiologi, 1977 en fortsettelse og utdyping av problemstillinger som ble reist i Forskning om kvinner.

Bokas 16 bidrag er innholdsmessig omfangsrike og kvalitetsmessig stort sett gode og gjennomarbeidede, men innledningen er tynn, og det er synd, for i en slik bok er introduksjonen viktig. Forfatterne går ikke bare mot mannsvridningen i forskningen og dens kjønnsmessige nærsynthet, men de forsøker å arbeide fram en ny samfunnsvitenskap som tar opp i seg kvinners erfaringer og livsvilkår, som gjør kvinners sosiale liv synlig for å endre det. Den nye kvinneforskningen de representerer skal tjene kvinners frigjøringsinteresser. Det er ikke bare en forskning om kvinner, men for og sammen med kvinner. Det er nødvendig å overskride den snevre kjønnsrolletenkningens diskriminerings/likestillingsdimensjon - en forskning om kvinner, men som nødvendigvis ikke alltid har vært en forskning for kvinner. En må arbeide faglig i forhold til undertrykkings/frigjøringsdimensjonen og utarbeide

en kvinneforskning for og sammen med kvinner. Det er bokas bidragsyttere, de fleste unge kvinnelige forskere og studenter, som har satt seg denne ambisiøse målsetting med kvinneforskningen.

Felles for forfatterne er inspirasjonen fra kvinnebevegelsen og feministisk/marxistisk teori, om enn i ulik grad og med ulik vekt på marxistisk eller feministisk analyse. Juliett Mitchell har uttrykt noe av denne problemstilling slik: "det gjelder å stille feministiske spørsmål, men forsøke å gi marxistiske svar." Feminismen, med betoningen av konfliktforholdet mellom kjønnene, har tilført samfunnsvitenskapen begreper og problemstillinger som gjør det mulig å analysere den spesifikke kvinneundertrykkningen, mens marxismen angir en helhetlig teoriramme for den systemskapte utbyttingen av begge kjønn. Det er hevdet i boka at fornyelsen av marxismen i dag kommer fra den nye kvinneforskningen som er nært knyttet til kvinnebevegelsen, en bevegelse som blomstret opp for fullt etter 1970 mens studentopprøret med sin fagkritikk gikk en mer eller mindre stille død i møte.

Den nye kvinneforskningen må forstås ut fra den tradisjonelle kvinneforskning. Generelt med kvinneforskning menes en systematisk prioritert forskning om kvinner. I boka er det særlig Anne Marie Berg og Harriet Holter som tar opp oppgjøret med den gamle kvinneforskningen. Kvinneforskningen kan inndeles i 3 faser: En sosialfilosofisk fase strekker seg fram til 1930-årene. Tross forskjeller mellom den borgerlige liberale og marxistiske tankegang kan ett felles siktepunkt oppsummeres under mottoet: "Kvinner er også mennesker" - underforstått: "og de bør som sådanne være likestilt med menn".

Den neste fase, en empirisk - "positivistisk" fase med tyngdepunkt i 1950-årene kan oppsummeres under mottoet: "Kvinner er også mennesker, definert av menn". Denne tesen

ble utviklet innenfor kjønnsrolleforskningen og refererte tydeligere enn i fase 1 til et mannsbilde av mennesket.

Med visse få unntak kan perioden 1930-1960 karakteriseres som et konservativt tilbakeslag for utviklingen av kvinnens økonomiske og utdanningsmessige (like)stilling. En får samtidig en oppblomstring av empirisk og positivistisk orienterte samfunnsvitenskaper, særlig innenfor sosiologien hvor den ekspanderende strukturfunksjonalismen i USA setter kjønnsrolleforskningen inn i en konservativ og anti-feministisk sammenheng. Ideologien om at kvinnens rette plass er i hjemmet vinner terreng.

Kritikken mot kjønnsrolleforskningen som redskap for sosial manipulering mot kvinners frigjøringsinteresser fikk i USA sin første eksponent i Betty Friedan. Hennes bok, Myten om kvinnen, 1963 var en skarp anklage mot "the functional freeze", mot mytene om de tradisjonelle kjønnsrollene som det beste rollemønster for mann og kvinne.

Den skandinaviske kjønnsrolleforskningen utviklet mer samfunnskritiske linjer enn den amerikanske. Den kan benevnes som en form for kritisk "venstrefunksjonalisme". Kjønnsrollene ble sett som funksjonelle og tilpasset et visst samfunnssystem. De må også derfor være foranderlige. Til eks. kan nevnes Grønseths analyser av forsørgerrrollens uheldige konsekvenser, Holters utforming av begrepet kvasi-likestilling, Liljestrøms påvisninger av kjønnsrollenes innebygde sosiale og psykologiske diskriminering. Men den skandinaviske kjønnsrolleforskningen og det etterhvert "åpnere" kvinnesyn som fulgte kjønnsrolledebatten også i USA mot slutten av 1950-årene hadde sine svakheter. Den hadde ikke noe tilstrekkelig begrep om sosial endring, den oppfattet likestilling som kvinners likhet med menn, forskningen hadde et "positivistisk etterslep" med idealet om verdinøytralitet,

objektivitet og distanse, og forholdet mellom kvinneforskningen og kvinnebevegelsen var uforpliktende.

For å kunne stå med ryggen fri til å utvikle og etablere ny forståelse med nye rammer var det nødvendig med et generaloppgjør med opphavet. Angrepene på de etablerte forskningsfeltene som hadde hatt størst innflytelse på kvinnespørsmålet - strukturfunksjonalismen og psykoanalysen - fikk i starten nesten karakter av et faglig "moderdrap". Dette innleder den kritisk-feministisk-marxistiske fase med foreløpig tyngdepunkt i midten av 1970-årene. Plattformen "kvinner er også mennesker" forlates for å erklære "kvinner er bra", "kvinneerfaringer er viktige, og de er våre". Denne fasen representerer den nye kvinneforskningen med et nært forhold til kvinnebevegelsen og med en gjennomgripende politisering av forskningen som i store deler er knyttet an til sosialistisk tenkning. Kvinneforskningen i denne fasen setter seg videre som mål å være frigjørende - en forskning for og sammen med kvinner for å erobre kvinners sosiale erfaringer. Det som tidligere er blitt beskrevet som avmakt og mindreverd får navn, ikke bare som private, individualiserte følelser, men som sosialt fenomen, som undertrykking.

Forskning er frigjørende heter det i boka når "den synliggjør undertrykte grupper, gir dem status og selvbevissthet, bidrar til deres muligheter for å produsere sin egen selvforståelse og problemløsninger, viser til nye handlingsmuligheter og begrensninger. (s.302). I første rekke stilles det her krav om å utvide og åpne forskningsmodellene, metodene og tilnærmingsmåtene, bruke dem på andre måter ut fra andre problemstillinger. Dette kan i neste omgang føre til andre teorier om kvinnes livssituasjon og stilling. Det synes ennå å være for tidlig for den nye kvinneforskningen å ta opp spørsmålene om det trengs en egen kvinneteori og egne metoder for innsamling og systematisering av kvinners erfaring. Foreløpig er det fruktbart å stille spørsmål om kvinneverdige metoder. Moralen er her enkel: Bjørg Aase

Sørensen understreker hvordan forskning om kvinners stilling i samfunn og arbeidsliv ikke flatt må overta negative stereotypier om kvinner, men få fram en mer gjennomarbeidet forståelse av deres faktiske situasjon. Langt viktigere enn f.eks. rapporter som forteller at kvinner har liten innflytelse, sjelden tar ordet og ikke er å finne på møtene, er å få fram hvordan kvinner holdes unna, hvem som avviser dem på arbeidsplassen og i fagbevegelsen. Mer enn å støtte "elendighetsforskningen" bør kvinneforskningen få fram kvinnes ressurser, vise hvordan kvinner har styrke og evne. I stedet for det typiske, tradisjonelle og statiske, må vi lete opp det atypiske, de avvikende tilfeller - for å finne og synliggjøre ressursene. Til dette vil "myke tilnæringsmåter" muligens egne seg best.

Men også kvantitative tilnæringsmåter gir interessant og viktig kunnskap når de brukes i kvinneverlevante problemstillinger. Kari Wærness viser i denne sammenheng til de senere års tidsnyttingsstudier. Disse viser at den ulønnede produksjon fremdeles har sentral samfunnsøkonomisk betydning, at det investeres omtrent like mye tid i ulønnet som lønnet arbeid, og at det er kvinner som utfører den alt vesentlige del av dette arbeidet. Et viktig spørsmål blir derfor om det er mulig å opprettholde eller øke produksjonen av denne type uformelle husarbeidstjenester, uten å konservere de tradisjonelle kjønnsroller.

Brukes forskningen derimot som "elendighetsbeskrivelser" har det gjerne den virkning at mangler ved kvinners situasjon blir omgjort til noe som kjennetegner kvinner og til kjønnsbestemte egenskaper. Mangelen ved kvinners situasjon blir til mangler ved kvinnene. På kvinner blir ofte virkningen av rapportene at de bekrefter deres tradisjonsbestemte selvoppfatning. Alle elendighetsbeskrivelser nødvendiggjør og befester formyndersiden i mannskulturen. "Kvinnene trenger dem ikke, men arbeidslivet, mannskulturen, industri-samfunnet og de få av oss som er blitt "kvinnekamparistokrater", heter det i boka (s.184). Elendighetsforskningen er generelt.

tilslørende for den "produserer ideologi under skinn av nøytralitet eller løser problemer bare for eliten eller problemer som folk flest bør og kan løse selv. Forskning virker også tilslørende når den begrunner tiltak som i virkeligheten er begrunnet og bør begrunnes på andre måter.... og når den brukes i stedet for handling". (s.302). Indirekte er det allerede sagt for hvem kvinneforskningen er og hva den bør handle om. Det er nevnt erobringen av kvinners sosiale erfaring, og i det ligger mellom annet at det er viktig å finne igjen våre tradisjoner som deltakere i en produksjonsprosess. Våre tradisjoner kan betegnes med begrepet "kvinnekultur" hvor husarbeid, barnepass og ulønnede omsorgstjenester blir kvinners særegne praksis. Runa Haukaa tar opp hvordan dette ikke er et udelt gode for kvinnene. Begrepet manifesterer en konflikt. For kvinnekulturen, som også Fredrik Engelstad har interessante inntak til, er ikke vår egen kultur. Vi har ingen egen kultur, dvs. ingen felles betydningssammenheng oss imellom, gjennom hvilken vi kan komme ut av mannssamfunnets definisjoner av oss selv som andre, og selv definere hva vi vil, sette oss selv som subjekt, lage våre egne målestokker. Kvinnekulturen, slik vi kjenner den, er de undertrykte kvinners kultur. Hvis ikke det først erkjennes, og en i stedet glorifiserer kvinnekulturen, kan en stille spørsmålet om kvinnekulturen overhodet representerer noe annet enn kjønnsrolle-forskningens ideologi på nytt.

Men dersom en ikke ser kvinnekulturen som en avgrenset verden, vil trolig en dypere innsikt i kvinnekulturen gi oss økte kunnskaper om opprettholdelse og undertrykking. Kvinnekulturen må m.a.o. sees i lys av vår produksjonsmåte som er kapitalistisk og familiestrukturen som er patriarkalsk. Utviklingen av kvinnekulturbegrepet vil dermed forflytte hovedtyngden av analyser fra kjønnsrolleforskningens kjønns-diskriminering og fokusering på forventninger til et mer

omfattende system av materielle og mentale foreteelser som rammer inn kvinners liv. Kartleggingen av kvinnekulturbegrepet som en undertrykt gruppes kultur kan ut fra dette helhetlige perspektiv bidra til å rokke ved et maktforhold. Det vil da være viktig at kartleggingen tjener til å avtegne sentrale sider ved interaksjonen mellom gruppene og de maktutøvere som de er underlagt.

Å innholdsbestemme kvinnekulturbegrepet i dets ulike fremtredelsesformer, uten å konservere de tradisjonelle kjønnsroller, synes å være den nye kvinneforskningens utfordrende hovedarbeidsfelt. Det viktige blir å oppheve usynliggjøring og fortielse av kvinners virksomhet, å avdekke kvinnekulturen som ressurs. Arbeidet med dette har allerede ført til en del felles innsikter for kvinneforskere. Men motsetningene vil også måtte avtegne seg i kvinneforskningen nettopp ut fra analysen av kvinnekulturbegrepets fremtredelsesformer. Den grunnleggende motsetningen mellom kvinneforskere vil gå på forståelsen av undertrykkelsens grunnlag og derved på strategien for oppheving av den.

En grunnleggende problemstilling er spørsmålet om det teoretisk/ideologiske fundament for helhetsforståelsen og om dette skal være feministisk eller marxistisk, og hvordan en analysemåte skal ha forrang framfor den andre. Dette tas særlig opp av Brita Gulli som setter bevisstgjøringen som metode sentralt i denne diskusjonen. Den feministiske organisering som bygger på anti-autoritær selvorganisering er den åpne struktur bevisstgjøringen skjer innenfor. Bevisstgjøringens teoretiske betydning er politisk-pedagogisk. Det er viktig å få bevisstgjort at det skjulte i kvinneundertrykkelsen ikke er privat og upolitisk, men at den enkeltes særegenheter på det mest fundamentale plan viser seg å være felleserfaringer, og dermed et middel til politisering.

Men selvom forfatterne setter opp frigjørende forskning som målsetting er hverken det teoretisk/ideologiske grunnlag for denne eller forestillingen om en forskning for og sammen med kvinner avklart i boka. En stiller spørsmålet om hvem som er kvinneforskningens "brukergruppe". Er det bare, eller i hovedsak, mellomlagenes kvinnebevegelse? Men ved å innføre begrepet "brukergruppe" er kvinneforskningen allerede todelt mellom forsker og utforsket. Skal forskningen også være sammen med kvinner, må "brukergruppe"-diskusjonen nødvendigvis føre til problemstillinger omkring hvem som er deltakere i forskningsprosessen.

Hvorfor så betone motsetninger?

I det minste for å undersøke hvorvidt de teoretiske motsetningene og dilemmaer bare er uttrykk for manglende teoretisk klarhet, eller om de uttrykker et reelt og samfunnsmessig motsetningsforhold. Viktigere er kanskje gjennom en kvinnefagkritisk refleksjon (hvor motsetninger nødvendigvis må tas opp) å kunne møte alliansen kvinneforskning/offentlig oppdragspreget forskning på en slik måte at kvinneforskningen ikke mister sine samfunnskritiske problemformuleringer. Det er en fare hvis kvinneforskningen bare trekkes inn som politisk legitimerende for samfunnets maktstrukturer og for å avhjelpe de nå åpenbare krisetendensene innenfor samfunnets reproduksjonssfære. For kvinneforskningen må det hele tida være et spørsmål om hva slags kunnskap vi trenger i hvilke sammenhenger, og om makten til å sette våre premisser sammen med "brukergruppa"s kvinner. Denne fagkritikk krever avdekking gjennom motsigelser, enigheten kan i lengden fungere tildekkende slik at de kvinner som på forhånd står svakest kommer dårligst ut. For like lite som kvinner utgjør en enhetlig gruppe, like lite er deres undertrykking bare kjønnsmessig. Den er også klassemessig betinget.

x. Note.

Kari Martinsen tar i sitt innlegg utgangspunkt i Pax-boka "I kvinners bilde, bidrag til en kvinnesosiologi". Vi trykker innlegget i sin helhet, til tross for at det langt overskrider det omfang vi har satt for vanlige bokomtaler. Redaksjonen vil gjerne presisere at vår intensjon med bokspalten er å publisere ganske korte omtaler av nye bøker som har interesse for "Nytt om kvinneforskning"s leserkrets.

Ida Blom og Gro Hagemann (red.):

"Kvinner selv - sju bidrag til norsk kvinnehistorie".
Aschehoug, 1977.

Mai Bente Bonnevie m.fl.:

"Et annet språk. Analyser av norsk kvinnelitteratur".
Pax, 1977.

Omtale av Tove Nilsen.

Fortsatt er det stor mangel på litteratur om kvinner innen forskjellige fagområder ved universiteter og andre læresteder. Men det kommer stadig flere viktige bidrag som resultat av den nye kvinneforskningen.

"Kvinner selv - sju bidrag til norsk kvinnehistorie" er tittelen på en antologi som har kommet på Aschehoug i år, redigert av Ida Blom og Gro Hagemann. Boka er bygget over hovedfagsoppgaver i historie, og tar for seg den tidligste organiseringen av norske kvinner - med spesiell vekt på arbeiderkvinnene. Den inneholder artikler om splittelsen mellom settersker og typografer i 1870-åra, arbeiderkvinnenes faglige og politiske organisering fra 1889 - 1901, utviklingslinjer i Arbeiderpartiets Kvinneforbund 1901 - 1914, utviklingen innen Norske Kvinners Nasjonalråd fra 1904 - 1916, spørsmålet om særvern av kvinner i arbeidslivet og LO og DNAs forhold til striden om gifte kvinners rett til arbeid. Dessuten en innledning, som tar for seg definisjonen av kvinnehistorie og problemer som reiser seg i forbindelse med kvinneforskning generelt, ikke minst p.g.a. at det finnes så få samlede opplysninger om kvinners liv. En av redaktørene - Ida Blom - stiller her spørsmålet: Hva er kvinnehistorie? Hun skiller mellom en feministisk forståelse av begrepet, en avvisende som mener at begrepet er tilslørende og ubrukbart - og den siste fruktbare; Et samlebegrep for all forskning som tar opp kvinners aktivitet i fortiden, og problemer med

særlig relevans for tidligere tiders kvinner. I den forbindelse avslutter hun med noe som ellers går som en tråd gjennom boka; "Det må under denne prosessen ikke glemmes at kvinners såvel som menns historie i første rekke er en del av et samfunns økonomiske, sosiale og politiske historie. Kun sett i en slik sammenheng kan det bli mening i å arbeide med kvinnehistorie".

Artiklene hører tematisk sammen og belyser hverandre på forskjellig måte. De tar opp spørsmål som kvinnebevegelsen fortsatt er nødt til å diskutere - som kvinners plass i produksjonen og spesielle kvinneproblemer i den forbindelse. Noe av det mest interessante ved boka, og som gjør at den bør nå ut til flere enn studenter, er at den viser at kampen mellom linjene i kvinnebevegelsen ikke er ny. Forfatterne understreker at helt fra den første organiseringen av norske kvinner har det vært en fundamental forskjell både i ideologi og organisasjonsform mellom de borgerlige kvinnesakskvinnene og arbeiderklassens kvinner. En kamp som grovt sett kan uttrykkes i spørsmålet: Organisering på kvinnesakens eller klassekampens grunn?

"Et annet språk" har ti kvinner kalt sine analyser av kvinnelitteratur, resultatet av et gruppearbeid som nylig kom ut på Pax. Ved siden av en artikkel om litteraturforskningsmetoder, har de dels tatt for seg hele forfatterskap, dels enkeltverker av Camilla Collett, Amalie Skram, Sigrid Undset, Cora Sandel, Nini Roll Anker, Inger Hagerup, Solveig Haugan, Torborg Nederaas og Liv Kjøltzow. I forordet understreker de ti, som

alle har et litteraturstudium bak seg, at de har valgt ulike innfallsvinkler i artiklene. Det er første gang noe av det arbeidet som har blitt utført i forbindelse med kvinnelitteratur de siste åra, er samlet i bokform.

Utstyrsmessig har forfatterne prøvd å gjøre boka mest mulig spennende, med bl.a. illustrasjoner av kvinnelige kunstnere fra de forskjellige epokene. Perspektivet er utvidet fra kvinnelitteratur til kvinnekunst og kvinnekamp, og det er lagt vekt på å nå fram til ikke bare studenter, men til alle kvinner - unge og gamle - som er på leting i litteraturen.

Forfatterne har valgt et historisk perspektiv og mener at dette rettferdiggjør at boka kan kalles en begynnelse til en litteraturhistorie. Når de trekker fram den eldre kvinnelitteraturen, er det fordi den ofte tidligere har blitt fortidd, misforstått eller feiltolket. Nye fortolkninger er derfor viktige, ikke minst fordi det kan bidra til kritisk lesing av det som skrives i dag, både av kvinner og menn. Litteratur av kvinner gir dessuten uttrykk for hvordan kvinner oppfatter verden og sin situasjon i den. Dermed blir kvinnelitteraturen et bidrag til kvinners oppfatning av historien.

Hensikten med gruppearbeidet har ikke vært å sette kvinnelitteraturen i en egen bås, men å trekke den fram på en annen og ny måte, ved å lese den ut fra vårt perspektiv, der vi står i dag. Mye er forskjellig blant de forfatterne som er tatt med, men de belyser hverandre og har såpass mange fellestrekk at det altså har vært mulig å samle dem mellom to permer.

Rekruttering av kvinnelige studenter og kandidater.

Fra NAVFs utredningsinstitutt kom det i juli 1977 en oversikt over "Norske Studenter og Kandidater i 1976". Her finner vi et eget avsnitt som vurderer situasjonen for kvinnelige studenter. Vi gjengir noen hovedpunkter fra dette avsnittet.

Tilgangen.

Når det gjelder tilgangen på kvinnelige studenter er den svært ulik på de forskjellige lærerstedene. Både ved Norges lærerhøyskole og ved Universitetet i Oslo var over halvparten av de nye studentene i 1976 kvinner - 52.8% ved Lærerhøyskolen og 51.9% ved Universitetet i Oslo. Ved Universitetet i Bergen var 48.8% av de nye studentene kvinner og ved vitenskapelige høyskoler utenom Lærerhøyskolen 17.8% . Ved læresteder i utlandet vet en ikke nøyaktig hvor stor del av tilstrømningen av norske studenter i 1976 som var kvinner, men økningen i tallet på kvinnelige studenter i alt tyder på at det blant de nye har vært en viss økning av kvinner, sammenlignet med tidligere. Trolig var ca. 20% av de nye studentene kvinner.

Om vi sammenligner tilgangen til de enkelte fagstudium, ser vi at det er her - ikke ved lærestedene - at vi finner den viktigste forskjellen i prosentandelen som er kvinner, sjøl om det innen samme fag også er tydelige forskjeller mellom lærestedene. Av de nye filologistudentene var over 60% kvinner, mot bare vel 8% av de nye ingeniørstudentene.

Det har vært en kraftig økning i det relative tallet på nye kvinnelige studenter det siste tiåret. I 1966 var det bare 28% av studenttilgangen ved akademiske læresteder i Norge som var kvinner - i 1976 var nær 45% av de nye studentene kvinner. På ti år har det relative tallet på

kvinnelige studenter økt med mer enn ti prosentdelar ved Norges Lærerhøgskole, ved Universitetet i Oslo og ved Universitetet i Bergen. Samtidig har det relative tallet på kvinnelige studenter vært lavest ved Norges tekniske høyskole og ved Norges Handelshøyskole, men disse lærestedene har også hatt en etter forholdene sterk økning i tallet på kvinnelige studenter. Fra 1966 til 1976 økte prosentdelen fra 2.8 til 12.2 ved Norges Handelshøyskole og fra 4.5 til 8.3 ved Norges tekniske høyskole.

Uteksaminerte kvinnelige kandidater.

Det er verdt å merke seg at økningen i det relative tallet på kvinnelige kandidater har vært langt mer moderat, enn det som gjelder tilstrømminga av nye studenter hvert år og det samlede studenttall. På ti år har prosentandelen kvinner av et kandidatkull økt fra ca. 15 til nærmere 22 prosent. Det er filologene som har hatt den største økning i det relative tallet på kvinner, deretter kommer samfunnsvitere og landbrukskandidater. Av kvinnene i kandidatkullet i 1976 hadde ca. 13 prosent eksamen i samfunnsvitenskapelige fag (inkludert siviløkonomi) og nesten like mange hadde eksamen i realfag. Vel 5 prosent av kvinnene var jurister, og like mange var medisinerere. De andre kandidatgruppene hadde mindre prosentdelar av de kvinnelige kandidatene.

Farmasøytene er den eneste kandidatgruppa hvor det blir uteksaminert flere kvinner enn menn - 68,5 prosent av de farmasøytene som ble uteksaminert i årene 1966 - 1976 var kvinner. Men det årlige tallet på uteksaminerte cand.pharm. har ikke økt mye i denne tida, og mens 3.6 prosent av farmasøytene i kandidatkullet 1966 var kvinner, var den tilsvarende delen bare 1.6 prosent i 1976 (rekrutteringen av kvinner til dette studium har vært langt mindre etter at artium fra real- eller naturfaglinje ble satt som krav for opptak).

Problemer omkring rekruttering av kvinnelige forskere.

Vi gjengir nedenfor et tallmateriale med relevans for problemer omkring rekruttering av kvinnelige forskere - hentet fra en publikasjon fra NAVFs utredningsinstitutt: "Samfunnsvitenskapelig forskning i Norge: Personale, finansiering og rekruttering. 1976: II". Meldingen gir en samlet framstilling av resultatene fra de siste par års intervju- og spørreskjemaundersøkelser om rekrutterings- og opplæringsforhold for samfunnsforskere.

Tabell 1.4. (s.20) viser kvinneandelen innenfor de ulike stillingskategorier ved universiteter og høyskoler. 11% av alle samfunnsvitenskapelige forskere var kvinner. Representasjonen er noe sterkere blant rekrutteringspersonalet (14%) enn blant det faste personalet (9%). Kvinner er spesielt svakt representert i toppstillinger, mens de står sterkest i gruppen av vitenskapelige assistenter. Endringene i kvinneandelen for det faste personalet har de seinere årene vært små. Det er flest kvinner i fagene etnografi, psykologi og sosiologi (ca. 20%), mens kvinneinnslaget er klart svakest i økonomi og statsvitenskap (ca. 30%).

Tabell 1.4. Forskerpersonale ved universiteter og høyskoler 1974 fordelt på stillingskategorier og kjønn. Prosent.

	Toppstilling	Mellomgruppestilling	Rekrutteringsstilling ¹⁾	Sum
Menn	97	89	86 (90)	89
Kvinner	3	11	14 (10)	11
Sum	100	100	100 (100)	100
N	151	385	304 (102)	840

1) Stipendiater i parentes.

Det mest omfattende bidraget i meldingen er en spørreskjemaundersøkelse blant rekrutteringspersonale i samfunnsvitenskap. Blant de spørsmål som gjaldt arbeidsforhold for forskere i rekrutteringsstillinger ble det bl.a. stilt følgende spørsmål:

"Vil De fremheve forhold av annen art (f.eks. økonomiske, bolig-familie-, reise-, daghjemshforhold) som har skapt vansker for arbeidet i rekrutteringsstillingen?" 40% har trukket fram ett eller flere forhold, mens 32% har svart nei. 28% har ikke svart: det er mest nærliggende å tolke dette som nei-svar. Likevel er det altså en betydelig andel som har hatt problemer av den art som er nevnt i spørsmålet. Dette gjelder noen flere av stipendiatene enn av de vitenskapelige assistentene.

Nå er det vel ikke spesielt oppsiktsvekkende at mange innenfor denne gruppen, som består av unge mennesker, har denne typen problemer. Mer interessant er det at disse ikke fordeler seg jevnt mellom kvinner og menn. Som det går fram av tabell 3.14, gir kjønnsvariablen ganske sterkt utslag i dette spørsmålet. Mens 35% av mennene nevner problemer, er det hele 62% av kvinnene som gjør det.

Tabell 3.14. Antall som har nevnt "utenforliggende" forhold (f.eks. økonomiske, bolig-, familie-, reise-, daghjemshforhold) som en hindring for arbeidet i rekrutteringsstillingen - fordelt på kjønn. Prosent.

Nevnt forhold?	Mann	Kvinne	Sum
Ja	35	62	40
Nei	33	30	32
Ubesvart	32	8	28
Sum	100	100	100
N	284	61	345

Tabell 3.15 viser hvilke problemer som er nevnt, i den utstrekning bestemte ting er framhevet, og fordelingen av disse på kjønn. Vi ser at det er temmelige jevn spredning på de forskjellige problemene, og at få har nevnt mer enn ett forhold. Når det gjelder fordelingen mellom kjønn er tendensen følgende: Menn er noe mer opptatt av forhold som har med økonomi og bolig å gjøre, mens kvinner er vesentlig mer opptatt av problemer med familie, reise, daghjem og "andre forhold".

Tabell 3.15. Fordeling på kjønn og ulike "utenforstående" forhold (økonomi, bolig, familie, reise, daghjem, andre) som er nevnt som en hindring for arbeidet i rekrutteringsstillingen. Prosent.

Problemer	Mann	Kvinne	Sum
Økonomi	14	10	13
Bolig	10	7	10
Familie	6	18	8
Reise	6	11	7
Daghjem	6	21	8
Andre	8	21	10
Sum ¹⁾	50	88	56
N	284	61	345

1) Summen ved oppsplittingen på problemer blir større enn totaltallene i tabell 3.14 fordi noen har nevnt flere forhold.

Det er ytterligere en fordeling som er verd å trekke fram på dette spørsmålet. Det er vesentlig flere i Oslo enn andre steder som framhever boligproblemer. Dette er videre trolig noe av forklaringen til at klager over vanskelig økonomi - og at det for mange derfor er nødvendig med ekstraarbeid - forekommer oftere i Oslo.

I et oppsummerende kapittel i meldingen finner vi følgende kommentar til kjønnsforskjeller. (5.4. Kjønnsforskjeller, side 95).

5.4. Kjønnsforskjeller.

Undersøkelsen berører noen av de forhold som er aktuelle i forbindelse med spørsmålet om kvinner har vanskeligere for å avansere til faste stillinger enn menn. En mulighet er at rekrutteringsperioden blir mindre vellykket for kvinner fordi den krever pågåenhet og motivasjon som det har vært hevdet kvinner har mindre av som følge av ulike innslag av "diskriminering"¹⁾. Med de reservasjoner at tallet på kvinner er lite og at spørsmålene kanskje ikke har skilt tilstrekkelig, gir materialet lite støtte for dette. De kvinnelige stipendiater og vitenskapelige assistenter skiller seg lite ut fra sine mannlige kolleger når det gjelder arbeidsform, arbeidsvilkår og faglig veiledning. Heller ikke er de dårligere stillet m.h.t. integrering i det faglige miljø og evne til å oppnå faglige kontakter. Videre synes ikke forskeraspektet å stå svakere hos kvinner: de er like sterkt orientert mot framtidig stilling innenfor høyere utdanning og forskning som menn.

På ett område forekommer imidlertid vesentlige kjønnsforskjeller, nemlig m.h.t. betydningen av "utenforliggende" faktorer (bolig, økonomi, familie, reise, daghjem etc.). Det er klart flere kvinner enn menn som har oppgitt slike forhold som en hindring for arbeidet i rekrutteringsstillingen - spesielt gjelder dette enkelte sider ved familieforpliktelsene.

Redaksjonens kommentar: Det er to spørsmål som reiser seg såvel i forbindelse med de framlagte tabellene som i den siste kommentaren om kjønnsforskjeller. Det første er, hvilke faktorer er "utenforliggende" når det gjelder stipendi-

1) Harriet Zuckermann and Jonathan R. Cole: "Women in American Science". Minerva, vol. XIII no. 1, 1975, page 84.

atenes arbeidsvilkår og rekrutteringsmuligheter? Det er vel nokså opplagt at ens totale livssituasjon har stor innvirkning på ens arbeidskapasitet. Kvinner og menn står likt når det gjelder motivasjon, men ikke når det gjelder total arbeidsbelastning. De faktorene som er "utenforliggende" for menn er ikke det for kvinner, nettopp fordi de innvirker på deres totale arbeidssituasjon på en helt annen måte. Det andre spørsmålet gjelder henvisningen til "diskriminering". Dette begrepet brukes sjelden om diskrimineringens psykologiske konsekvenser for kvinner, men snarere om de forskjellige utslag som likebehandling av menn og kvinner gir seg. Kvinner er diskriminert hovedsaklig fordi de står likt med menn når det gjelder "arbeidsforhold", og ulikt når det gjelder "utenforliggende" faktorer. Argumentene for forskjellsbehandling for å oppveie likebehandlingsens ulike konsekvenser for kvinner og menn må nettopp sees i sammenheng med slik informasjon som er presentert i NAVF-rapporten. Kravene om forlenget stipendtid for gifte kvinner er basert på at kvinner ikke har den samme kontroll over sin tid som menn har.

"WOMEN AS POLITICAL ACTORS"

I STATSVITERPERSPEKTIV.

Årets ECPR-møte (The European Consortium for Political Research) går av stabelen i Grenoble i Frankrike i dagene 7. - 11. april. Statsvitere fra en rekke europeiske land møtes da til faglige diskusjoner. Av særlig interesse for oss er den "workshop" som setter fokus på "Kvinner som politiske aktører". Helga Hernes skal lede dette "workshop"-arbeidet, som skal konsentreres rundt kvinners deltakelse i det politiske system, kvaliteten av slik deltakelse og strategier for å øke kvinners innflytelse i det politiske liv.

Tittelen "Women as political actors" understreker at en retter søkelyset på kvinner som aktive, strategiske deltakere som foretar rasjonelle valg. Kvinners lavere deltakelse og deres svakere representasjon i de besluttende organer som ansees som sentrale i statsvitenskap har ofte blitt forklart i termer som går på kvinners passivitet og manglende politiske interesse. Nyere forskning viser at dette er altfor enkle forklaringsmønstre.

Lavere deltakelse og svakere representasjon skyldes flere faktorer, bl.a.:

- at kvinner kommer i kontakt med det politiske system på et seinere tidspunkt (det historiske perspektiv)
- de hindringer kvinner møter etter at formelle rettigheter er oppnådd (f.eks. nominasjonsprosessen, valgsystemer o.l.)

- manglende politiske ressurser (tid, status, organisasjonsmedlemskap)
- det politiske systems manglende evne til å inkorporere de politiske interesser kvinner tradisjonelt står for (velferdskrav, barneomsorg o.s.v.)
- kvinners deltakelse i ad-hoc bevegelser, velferdsorganisasjoner og i nabolag/nærmiljøaksjoner blir ofte ansett som u-politiske av politikerne og statsvitere (de maktesløses politiske sfære).

For å nå fram til en mer konkret beskrivelse av kvinners politiske deltakelse og interessesfærer, vil arbeidsseminaret fokusere på flere komparative perspektiver:

- I. Den historiske utvikling i ulike land.
- II. Hvilke hindringer møter kvinnene?
- III. Organisasjoner som de mektigste deltakerne i den politiske prosess.
Kvinnens fravær fra de organisasjoner som har politisk makt.
- IV. Revisjon og utviding av eksisterende teori i lys av nye perspektiver og nye data.
Teoretisk nydanning i et forsøk på å åpne nye perspektiver.

Det vil bli presentert papers fra en rekke europeiske land, slik at det komparative perspektiv vil kunne trekkes inn over tid, på tvers av kulturelle grenser, m.h.t. organisasjoner, mellom menn og kvinner og mellom ulike grupper av kvinner.

"Women as political actors" er en fortsettelse av et "work-shop"-arbeid som Elina Haavio-Mannila ledet på ECPRs møte i Berlin i fjor. Helga Hernes har laget et 10-siders referat fra dette møtet. Referatet ligger til gjennomsyn for interesserte i Sekretariatet.

International Sociological Association's verdenskonferanse

I "Nytt om kvinneforskning" nr. 1 kom Kristin Tornes med en del opplysninger om ISAs verdenskonferanse i Uppsala i august. Nå viser det seg at den av forskningsgruppene som tar for seg kvinners stilling er blitt forsinket i planleggingsarbeidet. Tidsfrist for innlevering av papers er satt til 30.januar. Det er viktig at norske sosiologer markerer seg på konferansen, sier Kristin Tornes som håper at i all fall en del sender inn et midlertidig utkast (ikke mer enn 1 side - med tittel på paper, navn og arbeidssted, kort resymé av forskning/metode/teori som det fokuseres på i papæret.

Utkastet sendes i to kopier - ett til:

Veronica Stolte-Heiskanen
Inst. of Sociology, Univ. of Helsinki
Helsinginkatu 34 C, 00530 Helsinki 53
FINLAND

og ett til:

Hanna Papanek
Dept. of Sociology, Boston Univ.
100 Cummington St., Boston, MA 02215
U.S.A.

Nærmere informasjon om hele verdenskonferansen finnes i ISA Bulletins no. 11,12,13.

Forskningsseminar om kvinner og alder

Harriet Holter leder et forskningsseminar om "Kvinner og alder" ved Psykologisk institutt i Oslo. Vi kan i den forbindelse nevne at Sekretariatet planlegger - i samarbeid med deltakere i Harriet Holters gruppe - et 2-dagers seminar om eldre kvinners problemer. Seminaret vil finne sted i løpet av høsten. "Nytt om kvinneforskning" kommer tilbake til dette i et seinere nummer.

Seminar om kvinners livssituasjon

Psykologisk institutt, avdeling for sosialpsykologi, har vår/høst 1978 seminar om kvinneundertrykking - sosiale forutsetninger og psykologiske konsekvenser. Seminaret ledes av Harriet Holter og Hanne Haavind og går over 7 ganger i hvert semester.

Seminar om kvinners forhold til arbeidsmarkedet

Institutt for industriell miljøforskning (IFIM) har vårsemesteret 1978 et seminar på hovedfag/mellomfagsnivå om "Kvinnens forhold til arbeidsmarkedet". Seminaret strekker seg over 9 uker. Innledninger er ved forskere fra IFIM og NIS og ved gjesteforelesere.

Arbeidsseminar i kvinnelitteraturforskning

Humanistene holdt i dagene 10.-13.januar et arbeidsseminar i kvinnelitteraturforskning på Vikersund. Tyngdepunktet i programmet lå på rapporter om igangværende prosjekter om kvinnelitteratur. "Nytt om kvinneforskning" vil bringe fyldig referat fra seminaret i neste nummer.

Arbeidsgruppe-seminarer

Vi har nevnt at fire av arbeidsgruppene fra Ustaoset-konferansen har fortsatt samarbeidet. Gruppene for tidsnyttning, barrierer/kontroll og solidaritet har hver hatt et 2-dagers seminar, der en har videreført arbeidet med å klargjøre teoretiske og metodiske problemer knyttet til disse tilnærmingsmåtene. Referater fra disse seminarene ligger i Sekretariatet til gjennomsyn for interesserte.

FORSKNINGSPROSJEKTERINGSKURS

NAVN

ADR.

Jeg er interessert i å delta i et forskningsprosjekterings-
kurs (kryss av) ☐

Jeg planlegger å søke om forskningsmidler i 1978

NAVF ☐ Departementsmidler ☐ (kryss av)

Forskningsprosjekt for tida
.....
.....
.....
.....

Evt. forslag til navn på ønsket veileder
.....

Ingr